

Karakteristično je kod Hessenova obračunavanja sa »racionalnom« skolaškom, da se prebrzo zadovoljava sa tvrdnjama njezinih protivnika. Možda to kod njega dolazi »aus ergriffener Seele«, ali čitalac ne mora da ima »eine empfängliche Seele« — dok nije kritički postavljeno sve na svoje mjesto. A to u prvom redu znači (u konkretnom pitanju), da bi u strukturi religijskog iskustva trebalo valjano utvrditi iracionalno-intuitivnu intenciju (specifično religijskog objekta), kao što također utvrditi opravdanost proturacionalnog stava u pitanju religijske strukture. Značilo bi višestruku konfuziju, da se racionalni momenat religije (u subjektivnom smislu) istovetuje sa filozofski silogističkom formom, i osim toga da se psihološko pitanje religijske strukture zamjenjuje sa filozofskim pitanjem o načinu opravdavanja religijske istine. Pri usvajanju nekih suvremenih nazora Hessen je prema njima premalo kritički raspoložen, pa tako njegovo stajalište dobiva eklektičku notu, gdje je re-produktivnost jača od kritičke solidnosti.

Kao jedna potvrda za ove moje primjedbe može nam poslužiti prvi dio knjige, u kome se nalaze razmatranja od osnovnog značenja (»Grundlegung«). Polazeći od činjenice duhovnovrjednosnih područja Hessen nastoji da najprije obori aksiološki relativizam. Taj je prvotni zadatak sistematski određen: »sveto« kao vrijednosni objekt religijskog doživljavanja čini problematiku ove knjige, pa je stoga u prvom redu potrebno da se općenito utvrdi aksiološka objektivnost. Postavivši na dosta brzu ruku ovaj temeljni kamen Hessen ističe, da je »sveto« zasebna vrijednost. Sad prelazi na strukturnu fenomenologiju, polazeći za Ottom, Schellerom i Scholzom. Religijski objekt (»božanstvo«) konstituiraju tri obilježja: transcendentnost, realnost i vrijednosni karakter. S prvim je obilježjem u vezi kritika panteizma, s drugim kritika idealizma, a treće bi obilježje sadržavalo osobnost božanstva. Za ovakav sumarni »Aufweis«, kako je ovdje u knjizi, iziskuje se doista »eine empfängliche Seele«. Ali se, osim toga, jedna solidna kritika ne bi smjela oboriti na »neke katoličke filozofe« (str. 50), koji se navodno boje religijsku problematiku svesti na aksiološko područje, zato što bi se time Božja realnost rasplinula u »puku vrijednost«, dok naprotiv (kaže Hessen) religijska vrijednost uključuje realnost. Međutim, ovi »katolički filozofi« poznaju dobro Hessena i znadu da on odbija dokazivanje realnosti, pa se zato dosta opravdano »boje« za tu realnost (isp. str. 58, 61, 97 sl.).

Knjiga je pisana — treba joj to u prilog istaći — širokim poznavanjem moderne filozofije. Kadra je u čitaoca razbuditi živi interes za religijsku problematiku.

Z.

Hans Meyer, Thomas von Aquin. 1938 (P. Hanstein, Bonn); str. 641.

Ovo magistralno djelo prikazuje u historijskoj i problemskoj cjelini onu filozofiju, za koju njezini lakomisleni protivnici i ne znaju da je oplodila novovjekovnu filozofiju, i da ona danas daje žive snage ukupnom filozofskom stvaranju. Tko umije ispravno shvatiti nauke skolastičkih filozofa i teologa, rekao je Leibniz, uvida da su one puno temeljitije nego što se

obično sluti. Obnovom aristotelizma u prošlom stoljeću dobio je novi zamah i studij tomizma. Iz Trendelenburgove škole izlaze Franz Brentano, Hertling, Baeumker i drugi preteče najnovije skolastike i u njoj napose tomizma. Danas se već tomizam po specijalnim radovima razvio u nepreglednu razgranjenost, što je omogućilo (a dijelom i otežčalo) historijski i problemski adekvatnu sintezu tomizma. Tome je cilju namijenjena i ova knjiga.

Njezina je osobitost u tome, da reproduktivnu izgradnju Tominog nazora o svijetu upotpunjuje mnogim historijskim i kritičkim refleksijama. Čitalac dobiva poglede na svestrani razvoj sistema. Ne manje važi za Tomu Akvinskog što je rečeno za Alberta Velikoga, da je »stupor et miraculum« svoga vremena: mi ostajemo zapanjeni pred neshvatljivo ogromnim naporima umnoga stvaranja kod Tome, kao i kod drugih prvaka skolastike. Objektivno uzeto, taj je rad dao nazor o svijetu i našem životu tako, da je kadar izdržati kritiku i na današnjem stepenu naučne filozofije. Tome ne smeta priznata činjenica, da su neki prirodonaučni nazori Tomini postali s vremenom neodrživi. U knjizi se također ispravno suzbijaju neki prigovori tomizmu, s obzirom na odnos prema grčkoj filozofiji i kršćanstvu.

Možda bi se opravdano mogla poželiti bibliografska nadopuna kod pojedinih pitanja; zatim suvremeno rješavanje pojedinih pitanja unutar skolastike, pa to čak sa proširenjem na izvanskolastičke nazore, i slično tome. Ali takav bi posao iziskivao organiziranu suradnju, koje danas još nema, a koja bi bila najveća naša potreba. Z.

Berutti P. Dr. Christophorus, De Delictis et Poenis, 1938, str. XV-258, u vel. osm., izd. Marietti, Torino. Cijena tal. lira 18.

Uvaženi kanonista iz dominikanskoga reda P. Berutti, profesor univerziteta u Fribourgu u Švicarskoj počeo je pred dvije godine da objavljuje svoj priručnik kanonskog prava pod naslovom *Institutiones iuris canonici*, koji će obuhvaćati 6 svezaka. Izdao je najprije (1936) prvi svezak (*Normae generales*) i treći (*De Religiosis*), a ove godine šesti svezak: *De Delictis et Poenis*. Sprema još preostala tri sveska: *De Personis* (drugi), *De Rebus* (četvrti) i *De Processibus* (peti). I ovaj svezak koji je pred nama i obrađuje kanonsko krivično pravo odlikuje se jednako kao i prva dva neobičnom jasnoćom izlaganja. Držeći se strogo legalnoga sistema u Kodeksu tumači autor velikom stručnom spremom svaki pojedini kanon. Njegovo obrađivanje krivičnoga crkvenoga prava nije opširno, napose ne donosi skoro nikakvoga povjesnoga materijala, ali je zato pozitivno i u tom pogledu precizno. Naučni aparat i literaturu donosi knjiga vrlo umjerenom kako to odgovara značaju knjige, koja ima da bude priručnik za slušatelje. Jedino bi mogli primijetiti, da među upotrijebljenom literaturom ne vidimo prominentno djelo Jos. Hollweck, *Die kirchlichen Strafgesetze*, Mainz, 1899, koje je imalo veliki utjecaj na kodifikaciju krivičnoga prava u Zakoniku.

Knjigu najtoplije preporučujemo svima slušateljima bogoslovije i svima svećenicima. H.